

MALMSTRÖM, WILHELM

**De åtgärder, som kunna och böra vidtagas
för att om möjligt förbättra så kallade
statares lefnadsvillkor och framtidsutsigter :
[Rubr.]**

Linköping
1890

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.

Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu> alla boken.

- <http://search.books2ebooks.eu/>

KUNGL. BIBL.
10 APR 1962
BOKSTAVEN

Politik
Arb
(Bn.)

De åtgärder, som kunna och böra vidtagas för att om möjligt förbättra så kallade statares lefnadsvilkor och framtidsutsigter.

Af

Wilhelm Malmström.

(Af "Vestra Södermanlands Landbruksklubb" prisbelönad afhandling.)

Arbetsfrågan i allmänhet. Arbetarefrågan kan med skäl kallas vår tids kanske viktigaste sociala fråga, som det gäller att tillfredsställande söka lösa genom förbättrande af arbetareklassens i många afseenden betryckta ställning. Att det missförhållande, som här förefinnes, innebär ett hot för framtiden, att det på grund häraf måste utjemnas och att det under dessa förhållanden är bättre att förekomma än förkommas, kan ingen längre förneka; vi se ock Europas mest framstående tänkare och statsmän gå i spetsen för denna uppfattning, och tidningarne innehålla snart sagt dagligen meddelanden om de ansträngningar, som på alla håll göras för att finna en tillfredsställande lösning af denna viktiga fråga. Man kan t. o. m. nu mången gång vara frestad att mot dessa sträfvanden anmärka, att om arbetareklassen förut varit undertryckt och åsidosatt, omhuldad den nu med en ofta öfverdrifven ifver: arbetarens rättigheter gent emot kapitalet framhållas nu ofta på bekostnad af hans skyldigheter till detsamma. Ocli arbetaren sjelf passar nu mer än väl på, att ej blifva bortglömd; genom möten, fackföreningar, strejker o. dyl. har han förstått att alltmera uppdrifva sina fordringar, mången gång utöfver billighetens gränser.

Jordbruksarbetarnes ställning till densamma. Hos oss gäller detta dock egentligen stads- och fabriksarbetarne i motsats till jordbruksarbetaren, som man hittills ej kunnat beskylla för slika agitationer. Skulle detta vara ett bevis för, att jordbruksarbetarens ställning vore bättre än de andras, att han känner sig fullt belåten med det närvarande, så misstager man sig förvisso. Att särskildt de s. k. statarne — det är i årstjenst lagstade, vanligen gifta drängar, som erhålla sin lön dels kontant, dels, och till största delen, in natura, enligt s. k. statlista — att desse i allmänhet ej äro alltför väl lottade är nog samt bekant. De utgöra dock i flera trakter af vårt land den förnämligaste arbetsstyrkan, synnerligast på slättbygderna, der större jordbruk bedrivs, samt egendomarne befinna sig på färre händer, antingen gårdarne nu skötas af godsegarne sjelfva eller genom arrendatorer. Här om någonsin kan man få tillfälle att se och jemföra den skriande skilnaden mellan kapital och arbete, mellan husbondens lefnadsvilkor och statarens fattigdom och släp.

Hvarför göra sig då landbruksarbetarne och särskildt statarne ej sjelfva påminna om löneförhöjning och tillvinga sig, liksom stadsarbetarne, genom strejker och dylikt bättre vilkor? Det

due for plus

UNIVERSITETSBIBLIOTEK

skall endast vara den med landtbruket och dess förhållanden helt och hållet obekante, som så kan fråga!

Hvad först och främst angår de extra arbetarne, som husbonden behöfver, äro dessa mestadels sådana, som hyra en stuga eller arrendera en jordbit på hans egor, och som för äfventyret af arbetsvägran eller dylikt ej vilja riskera att blifva uppsagda och bortkörda. Statarne åter äro, som nyss nämndes, i årstjenst stadda drängar. Om desse skulle bryta sitt aftal som tjenare, behöfver husbonden blott anlita lagens arm för att återföra dem till deras pligt, och följderna kunna då för arbetaren blifva bittra nog. Lika litet kunna de under städslingstiden sammansluta sig, och ej mottaga ny städsel, förrän husbönderna gått in på deras vilkor, ty svaret kunde då lätt blifva ett "lock out" från arbetsgifvarnes sida; det är nemligen hösten och vintern, som då tillstunda, och arbetsgifvarne kunna då i värsta fall draga sig fram med en och annan torpare eller extra arbetare till hjälp; blefve statarne deremot utan fast anställning, huru skulle det då gå alla dessa fattiga arbetslösa och kanske snart nog brödlösa familjer? Innan våren komme, vore de förvisso utsvultna och tiggde om tjenst på hvilka vilkor som helst!

Orsaken till statlönnernas nedpresande. Det kan för den utanför stående, flyktige betraktaren synas hårdt af husbönderna att ge sina statare så dåliga aflönningar, som nu mångenstädes är fallet, men vi måste dervid besinna, att jordbrukarne i de flesta fall gerna skulle önska att under vintermånaderna afvara en del fast folk, då numera en mängd olika maskiner i så många fall påskynda höstarbetena. Detta är en betydande faktor, som i ej ringa grad fördrjrar driftkostnaden vid vårt jordbruk i förhållande till utlandets, exempelvis syd-Rysslands, Amerikas och Indiens. Vårt land är för glest befolkadt och arbetskrafterna, när det vid vårbruk och skördetid gäller koncentration, för få, hvadan husbonden redan på hösten genom fast anställning måste försäkra sig om den tillräckliga arbetsstyrkan. Deri ligger äfven innersta orsaken till den dåliga aflönningen: denna måste på anförda skäl fördelas på året

i dess helhet. Derfor betalar ju också arbetsgifvaren till extra arbetare under skördetidens brådska kr. 1: 50 å 2: 50 pr dag, under det hans statare samtidigt gå för sitt genomsnittspris af kanske 80 öre å 1 krona om dagen. Invänder man häremot, att jordbrukarne behöfva sina statare fullt ut lika mycket om vintern för skogsarbeten, sten-, sand-, dy- och gödselkörningar o. d., torde det vara lätt nog att bevisa motsatsen. Vi vilja blott framdraga ett par exempel: en häst drar på kälkföre lika mycket som paret om sommaren, och en pojke kan vid många vinterkörslor användas i st. f. en fullväxt karl; äfvenså företager man under vinterns lopp mycket arbete, som torde vara mindre nödvändigt eller som kunde uppskjutas till lägligare tid, blott för att finna sysselsättning åt sin arbetsstyrka. Undantag gifvas dock, der hela arbetsstyrkan kan och måste finnas för skogsafverkningar o. d., men om så är förhållandet, komma vi från landtbruket och de kostnader, som specielt drabba åkerjorden, in på dess binärningar.

Man får således ej vid skärskådandet af husböndernas och statarnes förhållande till hvarandra och dessa senares ofta eländiga lefnadsvilkor kasta all skuld derfor på husböndernas hårdhet och likgiltighet. Lönevilkoren regleras här såsom annorstädes af den gamla lagen om tillgång och efterfrågan. Äfvenså bör man ihågkomma, att en statare innehar en lugnare ställning än andra arbetare, i det han vet, hvad han har: en gifven, säker, om ock torftig spis året om, det må nu gå så illa det vill för hans husbonde; han är äfven genom sitt aflöningsätt mindre än andra arbetare berörd såväl af födoämne- nas fördyrande som af dagsverksprisens sjunkande. Derfor väljer han också för denna klent aflönade tjenst för att undgå risken att vissa tider måhända få gå utan arbete. Arbetet lyder här samma ekonomiska lag som kapitalet: ett säkert placeradt kapital nöjer sig med en lägre räntefot, emedan risken der är mindre.

Men, som sagdt, är husbonden nu en gång tvungen att hålla en arbetsstyrka större än önskligt vore, så är det dock hans såväl moraliska skyldighet som förenadt med ekonomisk fördel för ho-

Obs! Motsägelser i 102.

nom, att styrkans underhåll blir sådant, att arbetsdugligheten och arbetsvilligheten ej förminskas, och om nu, hvad särskildt statarne angår, deras löneförhöjningar i de flesta fall äro otillräckliga, så måste åtgärder vidtagas för att åstadkomma förändring härutinnan. En fullt tillfyllestgörande förbättring af lefnadsvilkoren vore naturligtvis det radikalaste botemedlet och frågan kunde dermed synas lätt utredd. Vi måste dock härvid taga hänsyn till synnerligast två moment: å ena sidan *sättet* att kunna afpassa denna löneförbättring så, att stataren deraf får bästa gagn, och å den andra arbetsgifvarens *förmåga* att gå i land med denna fördyring af arbetskostnaden. Här möter oss åter striden mellan kapital och arbete, mellan arbetsgifvarens och arbetstagarens intressen. Det kan förefalla djerft af oss att här söka lemna ett tillfredsställande svar på, huru dessa stridiga intressen skola kunna hopjemkas, huru denna viktiga fråga till ömsesidig båtning skall kunna lösas; det är endast som gammal arbetsgifvare och kännare af statsystemet, som vi här vågat komma fram med detta vårt inlägg i diskussionen.

Hvad då först angår det bästa sättet att höja statarnes ekonomiska ställning, måste vi taga i betraktande det förhållande, att man här har att göra med en, vi kunde vilja säga parasklass bland de andra arbetarne, en, som genom bekymmer och försummad uppfostran blifvit mer eller mindre förslöad och viljelös, och på hvars ambition och medverkan man ej vågar räkna. Hur ter sig i allmänna drag hans lefnadssaga?

Allmän karaktäristik öfver statarklassen. Vanligen sjelf en statares eller backstugusittares barn och sålunda född och uppfödd i torftiga förhållanden samt under sin uppväxt föga efterhållen af föräldrar, som ofta nog i honom se ett besvärligt påhäng, nedtyngda som de vanligen äro af brödbekymmer och en stor barnaskara, ja, icke sällan med demoraliserande exempel från ett dåligt hem, kommer han ut på egen hand, i tienst, vanligen hos bönder. Det fria umgänget de olika könen emellan leder snart till ett intimt förhållande till någon fattig flicka af samma klass och med samma bristfälliga uppfostran som

han — följden blir vanligen ett tvunget äktenskap, och der stå de båda med två tomma händer och måste för sitt uppehälle skaffa sig tienst — och statdrängstienst blir då den lättaste utvägen. Lönen är liten, oftast otillräcklig för ett sålunda hopkommet hjonelag, der ingendera parten har några förutsättningar för att kunna klokt och sparsamt ordna för sig. Barnaskaran ökas, hustrun kan ej, tycker hon, komma ifrån sina hemsysslor och sålunda sjelf förtjena något litet — de små tillgångarne blifva allt otillräckligare, sjuklighet och bekymmer blifva en följd häraf och sinnena förslöas, mannen blir en klen arbetare och likgiltig både för sitt och husbondens bästa, och hvad blir slutet? När orkeslösheten kommer — "får socknen ta' honom", såsom det heter, fattigstugan blir hans slutliga lott. Det är en mörk bild af statarens lif, som vi här upprullat, men fränsedt mera enstaka undantag är den ej öfverdrifven; de, hvilka liksom vi haft med statsystemet att göra och sett det tillämpadt i större skala, torde få medgifva, att den är sann, denna bild.

En duglig hustru ett lifsvilkor för statarens ekonomi. Har mannen deremot lyckats få en duglig och arbetsam hustru, ställa sig förhållandena något ljusare, ty på henne beror till stor del hela ekonomien. En förtänksam arbetsgifvare bör därför alltid vid stadsling af sina statare vara angelägen om att få sådana drängar, om hvilka han vet, att de hafva dugliga hustrur; och man kan godt våga påstå, att utan en sådan hjälp i hemmet bli alla löneförhöjningar till föga gagn. Kunde kommunerna mera än nu är fallet bereda de uppväxande flickorna för deras kommande husmoderliga pligter, vore derigenom ett stort steg taget till arbetareklassens lyftning. Vi hafva ju också nu i många socknar sy- och väfskolor, der barnen få lära sig lappa, sticka, sy och väfva, men den lika viktiga konsten att med enkla medel och små tillgångar laga en sund och smaklig spis blir fattigmans barn ingenstädes satt i tillfälle att inhämta. Våra husmödrar på landet få därför oftare än de säkerligen skulle önska, göra bekantskap med pigors förvånande okunnighet i hvarje hushållsgöromål, isynnerhet i den ädla kokkon-

*) hvar för sig, de arbetarna hvar som kapitalist är nöjd
med sin födelse plats låg värde

sten. Förra hösten anordnades för första gången vid ett par folkskolor i Stockholm en kurs i matlagning vid ett dervarande ångkök och detta exempel manar till efterföljd. Om detta emellertid är jmförelsevis lätt att åstadkomma i städernas palatslika och bekvämt inredda skolhus, så möter det tyvärr praktiska och ekonomiska svårigheter på landsbygden; ett önskemål är det dock och en uppgift, som i en snar framtid på något sätt måste lösas.

Efter denna lilla afvikning från ämnet, vilja vi närmare undersöka, huru ståtarens aflöning ställer sig i förhållande till hans lefnadsbehof.

En jordbruksarbetares nödvändigaste lefnadskostnader. En jordbruksarbetare med familj, t. ex. hustru och 3 barn, behöfver till sitt underhåll för året ungefär följande:

1/2 tna hvete à 17 kr. pr tna = 8: 50	
1/2 tna ärter à 20 kr. " " = 10: —	
5 tnor råg à 12 kr. " " = 60: —	} hvaruti föda
4 " korn à 10: 50 " " = 42: —	
11 " potatis à 3 kr. " " = 33: —	} åt ett svin.
5 lisp. sill à 20 kr. " " = 8: 34	
1 fjerding strömming à 3: —	
Lutisk, salt och humle 5: —	
365 knor nysilad mjölk à 20 öre 73: 10	
Slagt 15: —	
Specerier, såsom kaffe, socker, sirup m. m. 25: —	282: 94
Skodon, kläder, linne 50: —	
Hyrn 15, vedbrand 25 40: —	
Utskylder cirka 2: 06	
	Suma kr. 375: — *)

För att fylla detta behof, behöfver han en arbetsförtjenst af kr. 1: 25 pr dag, beräknad för 300 arbetsdagar, 75 öre à 1 kr. för ena halfåret och kr. 1: 25 à 1: 75 för det andra, och större dagspenning kan en arbetare på landet i allmänhet ej påräkna. För att ofvanstående skall gå ihop, får dock ej sjukdom eller annat förhinder minska af en enda arbetsdag för honom. Ingen torde kunna påstå, att hans här angifna lefnadskostnader äro för högt tilltagna.

Summan går fullkomligt åt och han får intet öfver att lägga af för alderdomens dagar, för läkare, medicin, arbetslöshet eller barneus uppfostran; härtill erfordras ett tillskott af arbete från hustruns och barnens sida, något som mannen ej alltid är nog lycklig att kunna påräkna.

Frågas nu, om ståtaren erhåller ett så stort underhåll som det, hvilket här ofvan beräknats vara för en jordbruksarbetare det allra nödvändigaste?

En ståtares vanliga lön. Om vi undantaga ryktare, smeder, slöjdare o. d., som i allmänhet ha bättre vilkor på grund af att efterfrågan å dem är större och deras arbete värderas högre, är en vanlig statlön ungefär:

1/3 tna hvete à 17 kr. pr tna = 4: 25	
1/3 " ärter à 20 " " " = 5: —	
4 1/2 " råg à 12 " " " = 54: —	
4 1/2 " korn à 10: 50 " " " = 47: 25	
3 lispund sill à 20 " " " = 5: —	
1 fjerding strömming 3: —	
Salt, lutisk och humle 5: —	
8 kapland potatisland, hvarå skördas vanl. 10 tnor; afgår 2 tnor utsäde; återstår 8 tnor à 3 kr. pr tunna = 24: —	
1/2 k:na söt mjölk à 20 och 1/2 k:na skummad dito à 10 öre pr dag . 54: 75	202 25
Kontant lön med städsel 110: —	
Hyra och vedbrand m. m. lika med föregående uppställning för jordbruksarbetaren 42: 06	
	Suma kr. 354: 31

En vanlig statlön otillräcklig utan extra inkomster. Ståtarens lön blir vid denna jmförelse kr. 20: 69 mindre än vi i det föregående funnit att en familj oundgängligen behöfver, och vi veta, att många egendomar finnas, der ytterligare afdrag blifvit gjorda å den här angifna statlistan. Detta kunde ej få namn af annat än ett svältsystem, om familjen vore hänvisad blott till familjefaderns knappa aflöning, men nu kan hustrun bli satt i tillfälle, och är vid många gårdar genom kontrakt förpligtigad, att deltaga i en del utarbete och mjölkning,

*) Sedan detta skrefs, hafva sädesprisen stigit så, att med 18 kronor tunnan för hvete, 15: 50 för råg och 12 kr. för korn ökas hans utgifter för brödfödan med ungefär 22 kr. Detta kan nu vara en tillfällig stegring, som blott räcker till nästa skörd, men den innebär under tiden för arbetaren ytterligare försakelse, om ej hans dagspenning höjes. Till följd af denna prisstegring behöfver han nu en dagspenning af i genomsnitt kr. 1: 35 i st. för kr. 1: 25. — Vi få väl antaga, att dagsverksprisen i sommar blifva högre, då det nu blifvit mera lif i aflärens, i synnerhet i trä- och jernmarknaden, och då efterfrågan på arbetare nu blifver större, något som äfven jordbruksarbetaren får godt af. Med en dagspenning af 1 kr. för 150 dagar i vioterhalfåret Okt.—Mars, behöfver han nu under det följande halfåret kr. 1: 50 pr dag under April, Maj och Juni samt kr. 1: 75 under Juli, Augusti och September för att hans inkomster skola förså till de ökade utgifterna. Vi bibehålla emellertid vid värdepappersomang i det följande och i texten angifna prisen

Handwritten notes and scribbles at the bottom left corner of the page.

då hon i lyckliga fall kan förtjena ända till 50 à 75 kr., kanske mera om året. I så fall är familjens ställning ju ganska lugn och betryggad, och husbonden har då blott att tillse, det tjenaren söker ordna sin hushållning på klokaste sätt. Men har ej mannen sin hustrus biförtjenst att påräkna, då är denna aflöning, vi upprepa det, ett svältsystem, hvarmed en husbonde ej längre bör fortsätta; han måste genom någon utväg söka råda bot för det onda.

**Husböndernas obenägenhet för löne-
påökning.** "Icke har jag råd att ge mina statare högre lön", svarar en, "de reda sig godt, der hustrun förtjenar något bredvid; ingen kan väl begära, att jag skall gifva dem af mina statare, som ej hafva arbetsföra hustrur eller barn en större lön *derför*. Det vore ju orättvist mot de andra, då de uträtta samma arbete; *derför* låter jag en sådan flytta och skaffar mig en annan statare, som har en duglig hustru och kan föda sig sjelf och sin familj." En annan husbonde åter resonerar som så: "Jag har fått och får fortfarande statare på den och den lönen, och så länge ingen lag tvingar mig att gifva en viss minimilön, så kan det i dessa dåliga tider ej vara tal om några löneförhöjningar."

Härpå vilja vi svara: det kan väl ej med fog bortresoneras, att det är mannen, mannen ensam, som i alla händelser bör och skall försörja sin familj, men han bör då ock sättas i tillfälle att göra detta. Arbetarefrågan blir mer och mer föremål för lagstiftning, och snart nog blir måhända arbetarens ställning till arbetsgifvaren reglerad med afseende på hvad arbetslön och arbetstid beträffar. Det skulle *derför* kunna vara skäl i att Hushållningssällskapen, Landtbruks- och Husbondeföreningar m. fl. i tid sökte dryfta och klargöra denna fråga i hvad det gäller jordbruksarbetarne, erkannerligen statarne.

En normalstat som minimilön. Det nämndes nyss ett ord: minimilön. Antag t. ex. att vi fått klart för oss, att det minsta en jordbruksarbetare med hustru och 3 barn kan lefva på, utan att lida nöd och förlora sin arbetskraft, är den å sidan 4 specificerade summan 375 kronor (värdesiffrorna äro naturligtvis relativa). Vi antaga då, att detta vore *en statares minimilön* eller *en nor-*

malstat, på hvilken han borde kunna reda sig äfven utan hustruns eller barnens hjälp, och vi skulle på den grund önska, att arbetsgifvarne förenade sig om densamma såsom sådan. Komme då en del af dem och upprepade sitt resonemang här ofvan, att de ej vilja eller kunna gifva högre lön, att de visserligen betala 20 à 30 kronor mindre än den föreslagna normalstaten, men stathustrurna tjena så och så mycket, och deras statare hafva det till följd häraf bra och äro belättna, så kan invändningen visserligen hafva skäl för sig *der*, hvarest detta är en regel *utan* undantag, men huru ofta är väl detta fallet.

Jag skulle *derför* vilja föreslå följande tillvägagående: för att skipa rättvisa borde husbonden vid stadslandet af sin statare säga till honom: "jag har förut gifvit mina drängar en stat på (se ex. sid. IV) kr. 354: 31, och deras hustrur hafva i medeltal förtjenat 60 kr. om året på mjölkning och utarbete, summa kr. 414; men tillföljd af öfverenskomelse oss husbönder emellan, ge vi Er *hädanefter* alla lika eller en s. k. normalstat på 375 kr., således högre än förut, men i stället nedsätter jag Eder hustrus förtjenst i Edert kontrakt från 60 till 39 kr., summa 414 kr. pr år. Ni får således samma inkomst som förut, men *förlorar mindre*, om Eder hustru blifver oförmögen till arbete eller ej erhåller dylikt". Vi finge *derigenom* *den principen fastställd*, att det är *mannens arbete*, som är det *hufvudsakligaste* och att *hans lön ställes så högt*, att han med *familj* kan draga sig fram *derpå*; kan sedan hans hustru förtjena något genom sitt arbete, som värderas lägre än mannens, blir detta en biförtjenst, som ytterligare kan förbättra familjens ställning.

Husbondens förmåga att bära ökad aflöning till sina statare. Låt vara, att husbonden ej kan eller vill begagna ofvan antydda kryphål: nedsättandet af hustruns biförtjenst. Vi fråga då: spelar denna löneförhöjning någon roll i hans ekonomi, dessa 20 kr. mera till hvarje statdräng? Äfven detta måste skärskådas, ty arbetsgifvarens intressen få lika litet som arbetarens ensidigt trädas för nära.

Om han brukar en egendom på t. ex.

idärigenom komme de arbetarna hustrurna
och detta löneökningen för de statarna
som ej hafva statar!

150 tunland åker, så fordras, utom fördräng och ryktare, en ordinarie styrka af 4 arbetare, antag här statare, att följa dragarne. Om dessa 4 få 20 kr. mera pr st., så gör detta blott 80 kr. pr år, men han har på samma gång tillfredsställelsen af att ega villiga arbetare, som göra ett godt arbete, något som säkerligen snart betalar och ersätter dessa 80 kr.; en lat arbetare gör alltid ett dåligt arbete och den dåliga arbetaren blir husbonden i längden den dyraste. Att det på större egendomar blir i proportion större tillskott är naturligt, men vi våga också påstå, att det der ej blir mera kännbart, då husbondens inkomster der äro proportionsvis större. Om vi litet hvar gå till vårt enskilda lif, så kan der äfven finnas en och annan dyr lefnadsvana, som kunde inskränkas, en och annan onödig utgift, som kunde inbesparas. Det borde gå lätt vid tanken på, hvad ens tjenare få umbära, och då vi genom ett dylikt tillvägagående i någon mån skulle kunna sprida glädje i deras torftiga hem.

Förslag till åtgärder för statarnes bästa:

1) **Minimilön eller normalstat.** En bestämd, tillräcklig minimilön, som arbetsgifvarne i större utsträckning borde förena sig om, är alltså, enligt vår åsigt, den första åtgärden till förbättrandet af statarnes lefnadsvilkor.

2) **Hustrus och barns biförtjenster.** Den andra vore att åt statarne söka skaffa biförtjenster, dock så att arbetsgifvaren härigenom ej ådrager sig onödiga utgifter, utan så att detta tvärtom länder till ömsesidigt gagn.

Först bland biförtjensterna sätta vi, som förut antydts:

Hustruns och barnens arbetsförtjenst.

Frågan är då, hur stor denna kan antagas blifva. Är kreatursbesättningen så stor, att hustrun dagligen kan få deltaga i mjölkningen, så förtjenar hon vanligen genom detta arbete från 5 till 8 kronor i månaden, och då har familjen det i allmänhet bra, men så stor förtjenst finnes ej alltid för alla vid gården; med mjölkhandteringens mer och mer uppdrifna ståndpunkt kan husbonden äfven finna sig nödsakad att afstänga denna utväg till förtjenst. Hustrurna äro då hänvisade till utarbete vid gården, och om vi för hvar och en af

dem beräkna 30 dagsverken à 50 öre (högre pris betalas ej på många håll — på andra åter 60 à 75 öre) under höbergning, skörd och trösk, så gör detta 15 kronor på hvarje hushåll — litet, men ändock något!

Särdeles lyckligt är det för familjen, om rationel rotfruktsodling bedrifves, ty då kan hela hushållet, såväl hustru som barn, tjena ej så obetydligt genom rensning, gallring och upptagning. Detta arbete är ock särdeles lämpligt därför att det lätt kan ordnas såsom ett ackordsarbete; har modern så små barn, att hon ej kan lemna dem ensamma hemma, kan hon vid ett sådant arbete taga dem med ut på fältet och der samtidigt hafva tillsyn öfver dem; hon kan äfven komma och gå, allt eftersom hemsysslorna fordra, och fliten får här en mera rättvis belöning. Om man beräknar kostnaden pr tunland rotfrukter till blott 50 kr. (utom frö och gödningsämnen), komma på rensning och gallring cirka 25 dagsverken à 50 öre = kr. 12: 50, kostnaden för upptagningen torde komma att belöpa sig till ungefär 10 kr., summa kr. 22: 50. — Med de 15 kronorna för öfrigt utarbete skulle hvart hushåll på detta sätt kunna förtjena cirka 40 kr. Då dertill kommer, att rotfruktsodlingen är en mäktig häfstång för ett framåtskridande jordbruk, borde hvarje jordbrukare lägga sig långt mera vinn om denna kultur, då han, på samma gång som han sjelf drager en väsentlig nytta af densamma, äfven kan skaffa sina egna underlydande en god och väl behöflig biförtjenst. Försök att odla t. ex. ett tunland rotfrukter eller blott ett halft till att börja med för hvart hushåll; statarne behöfva måhända genom kontrakt tvingas att göra sig denna förtjenst tillgodo, men de komma sedan förvisso af sig sjelfva och blifva inom kort alltmera ifriga att erhålla denna årligen återkommande inkomst. Man har vid många egendomar i torparkontrakten infört, att torparen skall svara för en viss areal rotfrukter, något som har visat sig vara till ömsesidig båtnad, och vi mana här till efterföljd. Det möter ej så stora svårigheter, som mången kanske inbillar sig.

3) **Ackordsystem.** I ackordsystemet erbjudes stataren ett tredje sätt till biförtjenst.

går ej!
minst 6.
hur vet
han det?
x)

naturlefnad
utan afseende
på Karlens
arbetsförtjenst

L

Så länge slakteren salvas alla utgifter af egen omkostnad
och arbetet komma till en summa af 20 kr. pr år
alla utgifter af egen omkostnad

I detta system har man ett bekvämt och lämpligt medel att reglera aftalet mellan arbetare och arbetsgivare, i det aflöningen utgår antingen för ett visst *beting* eller också i form af en viss *procent* å inkomsten af det arbete, vid hvilket arbetaren är fästad.

Betingsarbetet kan i alla afseenden förordas och bör för statarne tillämpas, så vidt sig göra låter, emedan det tillåter dem såväl att förtjena något å öfverarbete som ock att få tid öfrigt af arbetsdagen att använda för egen räkning. Det är ett nöje att se, hur äfven den trögaste, då arbetet ordnas på detta sätt, får brådtom, huru han utför, hvad honom blifvit ålagdt med långt större intresse och huru det hela går liksom vore det förenadt med långt mindre ansträngning. Hvarje betingsarbete fordrar dock en särdeles praktisk och erfaren ledning, så att betingen hvarken blifva för stora eller för små. Arbets sättet bör dock ej begagnas vid sådana arbeten, der dragare användas, ty dessa kunna då lätt öfveranstängas för att körsvennen förr skall blifva fri.

Hvad *procentaftalet* beträffar, så veta vi, att det i industriens tjänst ofta begagnas, och äfven vid landtbruket tillämpas det i många fall — så kan en inspektor eller rättare hafva att tillgodoräkna sig en viss procent af årsvinsten eller visst pr tunna säd, lass hö etc., som inbergas, koskötaren viss procent af mjölken, trädgårdsmästaren visst af hvad han säljer o. s. v., men att utsträcka detta system till alla arbetare, så att de t. ex. finge en mindre lön, men en viss procent af nettovinsten på gården, kan nog låta bra i teorien, men blir i praktiken svårt att tillämpa. Vi veta att detta system blifvit försökt och pröfvadt, men försöken mana ej till efterföljd. I dessa tider, då landtbruket är så föga vinstgifvande, skulle arbetaren säkerligen blifva föga belåten med dylika ackord; de skulle lätt göra honom misstrogen, omöjligt som det är för honom att förstå en invecklad bokföring.

4) **Stataren håller ko.** För att förbättra den klena staten och för att bereda arbetaren tillfälle till litet extra förtjenst, kan man, *i stället för att lemna honom statmjölk*, låta honom hafva *egna kor* och för deras underhåll lemna

honom vissa kvantiteter kofodre, som marbete och möjligen en liten ängslinda att slå. Hjelper husbonden honom att få ett godt djur, och får han detta betäckt af närmaste bästa rastjur, kan han sedan föda upp kalvfen, och, om den är qviga, sälja henne till husbonden mot ett visst pris.

Hustrun kan sälja litet mjölk och smör, och skötes gödselhögen väl, är husbonden förvisso hågad att betala rätt bra äfven för lasset gödsel. Ett par får och några höns, utom grisen, finnes det kanske äfven plats för; ett dylikt "pyssel med kråk" för öfrigt har ett godt inflytande på hustruns arbetsifver och alltid sprider trefnad i hemmet, har man mer än en gång kunnat erfaras. Det var förr ett ganska vanligt aflönings sätt och det är skada, att det nu så sällan kan tillämpas, då dertill erfordras stort utrymme och öfverflöd på hus. Statbygningarna med sina ladugårdar böra dock ej ligga i närheten af gårdens öfriga ekonomihus, ty då kan frestelsen att tillgripa af husbondens foderförråd mången gång blifva för stor. Det passar vidare bättre för den förmögne godsegaren än för arrendatorn, som ej gerna kan vilja svara för husrötan å en mängd för honom onödiga bygnader. Aflönings sättet lär ej vara dyrare än att lemna statmjölk af en half kanna söt och en half kanna skummad mjölk hvar dag till ett pris af 54,75 (sid. IV) pr år; om i kofoder lemnas 100 lisp. hö å 30 öre och 200 lisp. halm å 10 öre, så gör detta blott 50 kr., då husbonden dertill kan, om han så vill, taga några hjondagsverken i betalning för sommararbetet på skogen.

5) **Arrende af jord jemte staten.** Ifrån detta sätt att aflöna är steget lätt uttaget till det s. k. *statorpsystemet*, förutsatt att *betingelserna med hus* o. d. äro de nyss omnämnda och *jordens belägenhet* för öfrigt passar dertill.

Det var förr mångenstädes vanligt, att utom en mindre stat låta statarne få arrendera en jordbit. De skulle för sin stat göra t. ex. två dagsverken i veckan och för jordbiten två, de tvenne återstående deremot plägade utföras efter budning mot ett visst pris. Detta aflönings sätt har blifvit mycket förkättradt såsom höjden af allt elände, i det att dess vedersakare påstå, att

Om husbondens arbete för jordbruk
för staten
på eget jordbruk
blott blott genom medelagsp.
och icke 98

52
 - 150
 - 12
 - 86
 300

antingen skulle husbondens arbete eller ock den egna täppan och derigenom stataren sjelf blifva lidande. Följden skulle blifva, att, så att säga, alla tre finge sitta emellan: husbonden af att arbetaren under hvilotimmarne öfveransträngde sig för att då sköta sin egen jordbit, åkerbiten af att den blef illa skött och lemnade allt sämre och sämre afkastning och statorparen sjelf slutligen, som blott hade en liten stat och som år efter år skulle få allt uslare afkastning af sin jord, skulle till slut ej kunna reda sig, utan blifva fattig och utsvulten. Att så har skett vilja vi ej bestrida, men vi våga dock påstå, att *idén i sig sjelf är god, blott den följes rätt och den kan då t. o. m. anses bättre än en vanlig stat.* Mycket beror här på husbonden, ty likaväl som han låter sin statare utfä sin stat i laga tid och af bästa vara, likaledes bör han låta statorparen få sköta sin jord vid rätt tidpunkt och på samma sätt som han sjelf bemödar sig om att bruka sina egna fält. Först då kan det, med detta aflöningsätt, bli förtjenst å båda sidor. Vi tänka oss ett exempel: husbonden lemnar sin statorpare 1 1/2 tld jord. Arrendet pr tld sättes till 15 kr.; för lejning af gårdens dragare beräknas för höstplöjning, vårbruk, skörd etc. omkr. 6 1/2 par eller 20 kr. — tillhoppa 35 kr., som utgöras med 35 dagsverken eller för 1 1/2 tld med 52 dagsverken, d. v. s. ett dagsverke i veckan. Utom husrum och vedbrand för året, liksom till en vanlig statare, erhåller statorparen hälften af dennes stat (sid. IV) = 156 kronor, för hvilken stat han skall utgöra 150 dagsverken, då arbetsdagarna på året beräknas till 300. Återstående 98 dagsverken utgör han vid gården mot ett pris af t. ex. 75 öre pr dag. De dagsverken, som han behöfver för sitt eget jordbruk, må väl debiteras, men få ej förnekas honom och torde de komma att belöpa sig till 12 karldagsverken utom hjon, jemte hvad han sjelf med de sina kan medhinna på lediga stunder.

Statorparens konto för året skulle i detta exempel te sig ungefär sålunda:

I husbondens tjänst erhåller han husrum och vedbrand för året	40: —
Halfstat för året	156: —
1 1/2 tld jord à t. ex. 75 kr. inkomst pr tld	112: 50
Häriifrån afgår för 12 karldagsverken à 1 kr.	12: —
Likaledes afgår häriifrån för 8 hjon à 75 öre	6: 18: —
Kontant för 98 dagsverken à 75 öre	73: 50
S:ma kr. 364: —	

Enligt denna beräkning har han således 10 kr. mera, än den som har vanlig stat å 354 kr. Är det åter fråga om vår normalstat å 375*kr., så blir hans halfstat i st. f. 156: — = 166: 47, och hans räkning slutar då med 374: 47, d. v. s. de stå ungefär lika. Om vilkoren sålunda bli ungefär desamma i dessa exempel, så har dock statorparen den fördelen, att han möjligen kan få beräkna en större afkastning af sin jordbit, men löper också på samma gång den ändå större risken att få missväxt. Här är dock vidare att märka, det vi blott beräknat 75 öre pr st. af de 98 dagsverken, som han skulle utgöra mot betalning, hvilket vi anse vara ett mycket lågt pris, synnerligast som han i vårt exempel ej får mera än 1 krona öfver hufvud för alla sina öfriga dagsverken. Får han emellertd äfven 1 kr. för de 98, så gör detta 24: 50 kronors tillökning, och då stiger hans kredit betydligt öfver statarnes.

Huru ställer sig emellertid husbondens konto till ofvanstående beräkningar?

Hän har lemnat till statorparen husrum och vedbrand för året	40: —
Halfstat för dito	156: —
Kontant för 98 dagsverken à 75 öre	73: 50
1 1/2 tld jord, hvars bruttoinkomst beräknats till	112: 50
Häriifrån afgår för arrende och brukning af jorden 52 dagsverken à 1 krona *)	52: —
samt de i statorparens konto upptagna 20 dagsverken à	18: —
70: — 52: 50	
S:ma kr. 322: —	

För dessa 322 kr. erhåller han 300 dagsverken för ett pris af kr. 1: 07 pr st., då deremot dagsverkerna vid en vanlig stat å kr. 354: 31 skulle kosta kr. 1: 18. Har statorparen åter fått half

*) I sjelfva verket äro dessa 52 dagsverken värda kr. 1: 25 à 1: 30, då husbonden här har h'gre arrende att godtskrifva sig.

52
 150
 12
 86
 300.
 0.75
 64.50
 156
 320.50
 1.50
 2800

stat enligt normalstaten eller kr. 166: 47, så fås en slutsumma på kr. 332: 47, och dagsverkspriset blir då cirka kr. 1: 12. Med 24: 50 kronors tillökning (pristförhöjning å de 98 dagsverkena) till den första beräkningen å kr. 322, blir slutsumman kr. 346: 50 och dagsverkspriset kr. 1: 15 och vid den senare kr. 332: 47 + 24: 50 = 356: 97 = 1: 19 pr dag.

Af dessa jemförelser synes, att på samma gång statorparen har lättare att få större inkomst än en vanlig statare, så har arbetsgifvaren mindre utgifter och får billigare dagsverken, hvilket, der arbetsstyrkan är stor, kan inbespara honom en betydlig summa pr år. På grund häraf kan och bör han, om statorparen ett eller annat år får oförskyld missväxt, hjälpa honom, så att hans förlust ej blir alltför kännbar.

Vi ha här blott anfört ett exempel på en uppgörelse; det låter emellertid tänka sig, att öfverenskommelsen ingås på kanske fördelaktigare sätt, hvadan statorpsystemet, när de påpekade förhållandena med hus och jord tillåta dess användande, säkerligen kan hafva många fördelar; hufvudsaken är blott, att husbonden söker ordna allt till sina arbetares bästa, hvilket här bör gå så mycket lättare, som han naturligtvis vill hafva sin utlemnade jord så väl skött och brukad som möjligt.

Torparsystemet. Men, invänder någon, under dessa förhållanden kan det väl vara lika så godt att taga steget fullt ut och göra sina statare till ordentliga *torpare* med så mycket jord, att de kunna hålla egna dragare och flera kreatur samt, om så behöfves, drängar för utgörandet af dagsverken för torpet? Många köpare eller arrendatorer sätta stort värde på dessa s. k. fria*) dagsverken, och mången statare uppställer det som ett mål för sin sträfvan, att en gång få en torplägenhet och blifva "sin egen". Det gäller dock i viss grad om torparen detsamma som om den större jordinnehafvaren. Har denne ej ett tillräckligt förlagskapital, då han öfvertager jordbruket, så kan

han ej arbeta med tillbörlig kraft eller fåla de motgångar, som kunna möta honom, allt kommer då att gå "på hank" och slutet blir, att han måste mer eller mindre ruinerad lemna alltsammans. Så ock torparen; har han ej annat än två tomma händer eller kanske t. o. m. auktionsskulder, då han tar emot torpet, blir det äfven för honom endast elände och missräkning. (Betecknande är ju i detta afseende, hvad man ofta säger om en person, som har det smått: "han lefver som en torpare".)

Är dertill hans torp så stort, att han måste hålla dräng vid herrgården, veta vi litet hvar, som haft med dylika drängar att göra, hurusom de äro de mest tålamspröfvande arbetare, man kan ha i sin tjänst, de fordra den noggranaste tillsyn och man skulle ofta helst vilja vara af med dem, allt detta till följd deraf, att torparen ej kan ha råd att löna en duglig karl. För att slippa dessa fattiga torpare och deras vårdlösa drängar, har mången större jordbrukare lagt torparjorden under eget bruk och antagit statare till gårdens skötsel.

Torparsystemet har dock många vänner, som ifrigt förfäktat dess förträfflighet och förorda statsystemets ersättande af detsamma. Det kan ju ej heller nekas, att en torpare, som sitter på ett välskött litet torp och ej brukar det på stränga villkor, har det bättre och är en mera själfmedveten och duglig arbetare, än den buttre och viljelösa statdrängen.

Men man måste söka se saken från praktisk synpunkt. Det är nämligen ej sagdt, att det som passar t. ex. i Småland, passar lika bra i Skåne eller att det som är på sin rätta plats i skogsbygden, eger samma användning på slättlandet. Torparen passar, enligt vårt förmenande, bäst i skogs- och bergsbygden, der åkerbitar och odlingsmarker ligga inkilade här och der mellan berg och backar. Bostad och uthus äro der lätt och billigt uppförda. Timmer finnes på platsen liksom vedfång och stängselvirke, och tillfälle till lätt vinterförtjenst kan der beredas torpa-

*) Fria mera till namnet än till gagnet, ty såväl vid försäljning som arrendering vet nog egaren att taga dem med i räkningen och åsätta dem deras fulla värde.

ren genom huggning och skogskörning, då husbonden ej framme vid gården har någon användning för honom. På slättbygden deremot, der man ofta har långa vägar till närmaste skog och der sådan vid gården ej ens finnes till husbehof, der blir torparen lätt en börda, och vi våga påstå, att jordegaren i sådana trakter noga bör betänka sig, innan han slopar sitt statfolk och i stället inrättar torplägenheter — en arrendator gör det med säkerhet aldrig.

Statarnes förvandling till jordlots-egare. Statarnes ställning har en och annan gång varit föremål för offentlig diskussion. Personligen ha vi ej varit i tillfälle att närvara vid någon af dessa diskussioner, men man tyckes vid dem ofta ha framhållit såsom ett ypperligt medel att förbättra dessa statares ställning, att åt dem borde lemnas jord, som för framtiden skulle blifva deras egen, d. v. s. statarklassen skulle bortfalla och, efter hvad vi förmoda, bytas ut mot en annan klass, likartad med den, som i Danmark benämnes "Husmænd", innehafvare af mindre jordlägenheter. Huru saken skulle ordnas, hafva vi ej ur de referat vi läst kunnat få fullt klart för oss, och vi tro, att det är en svårlost gåta t. o. m. för förslagsställarne sjelfva. Hvem skulle väl släppa till jord åt alla dessa statare? Männe den enskilde? Vi betvivla att många jordinnehafvare skulle vara hågade att på detta sätt stycka sönder sin gård och sälja den i smålotter till en skara fattiga arbetare. Utom det att detta skulle rubba vanligen förefintliga in-teckningar och hypotekslån, åsamka kostnader för köp och fastebref, så kunde nog ej i allmänhet kontant betalning här komma i fråga; den gamle jordinnehafvaren skulle sålunda beqväma sig till att bli sina statares förlagsman. Endast öfverspända filantroper skulle kunna gå in på något sådant. Emellertid bildades för några år sedan i Stockholm en förening, som kallar sig "Föreningen för det godas befrämjande" och som på sitt program uppställt denna fråga om att lemna ut jord åt statare. På försök lär föreningen inköpt några sträckor i Småland för att der realisera sin idé. Hur långt man kommit, kunna vi dock ej nu här lemna några upplysningar om.

Staten såsom förlagsman för dessa jordlottsegare. Deremot låter det ju tänka sig, att t. ex. *staten* skulle kunna tråda emellan, stycka antingen egen eller inköpt jord i vissa lotter och mot billig amortering sälja dessa lotter till fattiga, men väl vitsordade arbetarefamiljer samt sedermera mot viss ersättning blifva deras förlagsman för nybyggnad och nyodling. Hvilken stor nationalvist skulle man ej här kunna få, genom att på detta sätt låta uppodla de stora landsträckor inom vårt land, hvilka nu ligga så godt som värdelösa. Huru många tusende kraftiga armar skulle ej här bli fosterlandet till nytta i stället för att nu komma aflägsna, främmande länder till godo. Först då kunde jordbrukaren kasta hela stataresystemet öfver bord, ty han visste då, hvar välbeförlig arbetsstyrka under den bråda tiden funnes att tillgå. Dessa små jordlotsinnehafvare skulle nämligen, förutom hvad deras jord inbringade dem, väl behöfva förtjena ytterligare något genom arbete hos andra, och de skulle säkerligen stå redo vid första kallelse.

Men medaljen har äfven sin fränsida. Utom de stora kostnader, som staten härför komme att ikläda sig, skulle dessa anordningar komma att erbjuda många administrativa svårigheter, särskildt rörande fattigvårdsfrågan; det helas framgång komme vidare att väsentligt bero på, hur pass praktiskt saken ordnades i fråga om jordlotternas storlek m. m. dyl., frågor, som det skulle vara af intresse att här fördjupa sig uti och närmare söka utreda. Rätt handhafd kan vår nya landbruksstyrelse här få ett nytt, visserligen orördt och ouppodladt, men säkerligen välsignelserikt fält att bearbeta.

Statsystemets nödvändighet för ett större jordbruk. Om än statsystemet har stora brister, går det likväl ej att helt och hållet förinta detsamma. Vid ett större jordbruk, som eges af en person, der innehafvaren behöfver flera än 3 à 4 arbetare dagligen och der han ej kan påräkna torpare eller extra arbetare — hvad skulle han väl der sätta i statarens ställe? Drängen i maten? De som försökt detta med ty åtföljande stor kökspersonal, kasernlif m. m. hafva snart tröttnat derpå, till följd af det besvär, arbete och obehag, som häraf

!! Han
släppta
gen de
ty han pa
ej fall
!!

blir en följd. Statare äro vid dylika gårdar så godt som nödvändiga och de böra der af husbonden på bästa sätt omhuldas, så att systemet kommer ur den misskredit, hvori det nu råkat.

Ålderdomsförsäkringen en lifsfråga för statarens framtidsutsigter. Det återstår oss ännu att här påminna om en åtgärd, som hvarje omtänksam husbonde bör vidtaga för sina statares bästa, en åtgärd, som kanhända snart nog blir obligatorisk, huru arbetarefrågan än kommer att lösas — nämligen tjenarnes *ålderdomsförsäkring*.

Hvad saken betyder, behöfva vi väl ej här närmare antyda, ty numera finnes väl ingen, som ej har reda derpå; en glädjande företeelse är det i sanning, att denna försäkringsidé omfattats med så stort intresse, som fallet är i vårt land. Inom de mera burgna klasserna hör det nu till vanligheten, att föräldrarne lifförsäkra sina barn eller att de unge männen skaffa sig en lifränta, så snart de se sig i stånd att erlægga den årliga premien, allt för ålderdomens dagar eller efterlevandes väl. Icke mindre viktigt är det, att äfven den fattigare klassen på detta sätt söker bereda sig en så sorgfri ålderdom som möjligt, att den med lock eller pock tvingas att aflägga om än aldrig så litet af sin förtjänst för kommande dagar. I en lifförsäkringsanstalt äro dessa besparingar bättre förvarade än på annat ställe.

Om vi tänka oss en statare, så äro hans bästa krafter vanligen borta vid 50—55 års ålder och han har naturligtvis då svårare än en yngre att få tjänst. Besparingar har han inga, och slutet blir då, såsom vi förut nämnt, att han eller hans enka och barn måste anhålla hos kommunen om fattigunderstöd. Om han deremot vid 55 års ålder ur lifränteanstalten får uppbära t. ex. 100 kr. om året, hvilken hjälp är ej det för honom! Sjelf kan han ännu förtjena kanske lika mycket eller mera — barnen äro ute i verlden, och för en eller två personer med små behof behöfves ej mycket mera på gamla dagar. Eller, han har kanske så mycket af sin gamla ungdomskraft kvar, att han tror sig om att kunna köpa eller arrendera en jordlott; i sin lifränta har han då en god borgensman, utan hvilken han ej utan svårighet skulle kunna få denna

sin önskan uppfylld. För att årligen få dessa 100 kr. vid och efter 55 års ålder, erfordras enligt prospekt från t. ex. Allm. Lifränte- och Kapitalförsäkringsanstalten i Stockholm, att han från och med sitt 31:a år årligen insätter 18 kr. Börjar han redan vid 20 års ålder, behöfver han då blott erlægga 9 kr. pr år tills han blir 35 år gammal, derefter 27 kr. För dem, som uppnått högre ålder än 30 år, innan de börjat att göra några besparingar, torde detta tillvägagående blifva alltför kännbart; de hafva emellertid spar- och postsparbanker att vända sig till. Det låter ju nästan omöjligt, att en statare, såsom han nu i allmänhet är aflönad, årligen skall kunna afsätta 18 kr. Men det går dock, blott husbonden bereder honom någon biförtjänst och han sjelf vill arbeta och spara. Minst kännbart blir det för honom, om husbonden håller dessa pengar inne och för hans räkning placerar dem så, att han vet, att de äro i godt förvar för framtiden.

Ännu lättare tyckes denna lifräntainsättning komma att arta sig för framtiden, om arbetarförsäkringskomiténs förslag till ålderdomsförsäkring en gång blifver lag. I Oktober förlidet är blef dess betänkande färdigt och vi vilja derur här relatera, hvad som rör den af oss här ofvan omnämnda ålderdomsförsäkringen:

“En hvar i riket mantalsskrifven svensk undersäte skall från och med det kalenderår, då han fyller 19 år, till och med det, då han fyller 28 år, till Riksförsäkringsanstalten inbetala 25 öre i veckan eller 12 kr. om året, hvaremot han vid uppnådd 60 års ålder eger att uppbära en årlig lifränta af 72 kronor. Genom frivillig inbetalning utöfver denna summa skall högre lifränta eller sådan vid tidigare år erhållas; som maximum är föreslaget 432 kr. årligen vid 60 år eller 138 kr. vid 45 år mot en inbetalning af 1 kr. 25 öre pr vecka. Afgiftens erläggande genom inbetalning en gång för alla skall också vara tillåten.

“Då emellertid många finnas, som ej förmå erlægga den bestämda tvångsavgiften (13 kr. årligen), har komitén föreslagit, att hvarje kommun årligen till Riksförsäkringsanstalten skall inbetala så stort belopp, som efter 13 kr. person belöper sig å 3 procent af kommu-

nens under näst föregående år mantals-skrifna folkmängd och aft deraf afgif- terna skola erläggas för alla, som är ur stånd att sjelfva betala dem. Dör försäkrad, innan lifräntan börjat utgå, skall till hans dödsbo, om han efter- lemnar föräldrar, maka eller bröstarf- vingar, utbetalas sammanlagda beloppet af de för den aflidne annorledes än genom allmänna bidrag bestridda försäk- ringsafgifter.“

Om än komiténs förslag i dess nuva- rande form ej skulle antagas, så är i alla fall vägen utstakad; den pekar på en Riksförsäkringsanstalt, som på yt- terst billiga vilkor skulle underlätta bildandet af lifräntor för ålderdomen. Tillsvidare, innan staten griper in, böra husbonde- och landtbrukaföreningarna öfverväga denna fråga; de böra söka utreda, huru man lämpligast skall gå tillväga för att göra det så lika som möjligt för alla. Den tienstökande bör på förhand få veta, att, kommer han till det eller det stället, har han, enligt husböndernas öfverenskommelse sins emellan att der lägga af den eller den summan för kommande behof. Saken är af vigt och det bör vara husbönder- nas skyldighet att söka få den i gång, då det ju är en lifsfråga för att deras tjönares, särskildt deras statares utsig- ter för framtiden måtte bli något ljus- sare. Dessutom får husbonden sjelf eller hans efterkommande nytta deraf genom den minskning, som härigenom bör uppstå i kommunens fattigutskyl- der. *)

Sammandrag af afhandlingen. Vi haf- va nu här i allmänna drag sökt teckna statarnes närvarande ställning, och de åtgärder vi anse böra och kunna göras för att förbättra densamma. Något nytt hafva vi ej att framlägga, ej hel- ler något förslag af ovanligare och mera genomgående art; vi ha blott sökt på- peka, hvad redan är bepröfvadt och hvad som vi anse lätt och på praktiskt sätt kunna utföras.

Låt stataren få en helsosam bostad och en minimilön, så stor som hans utförda arbete kan anses vara värdt,

på det att husbonden ej måtte drabbas af den förebräelsen, att det är hans skuld, om hans tjenare lider ohelsa och nöd.

Bered honom biförtjenst genom att hustru och barn få lämplig sysselsätt- ning.

Låt honom, om möjlighet finnes, ar- beta på beting, för att derigenom upp- muntra och bereda honom en och annan ledig stund eller tillfälle till extra för- tjenst genom öfverarbete.

Om man tror sig dermed uträtta nå- got godt, så lemna honom på försök litet jord att bruka eller en ko att föda.

Låt honom förstå värdet af besparin- gar för kommande dagar och förbind honom till årliga insättningar för detta ändamål.

Husbondeföreningar böra slutligen bil- das, ty enighet ger styrka; hvarje upp- görelse får genom dem mera kraft och en vidsträcktare spridning, något som gör att äfven den motsträfvige och min- dre samvetsömme arbetsgifvaren tvin- gas med i sträfvandet att förbättra den fattiges vilkor.

Anser sig någon häremot böra vända, att arbetskostnaderna genom allt detta komma att fördyras, våga vi på- stå, att så i sjelfva verket ej är för- hållandet. Genom de åtgärder, vi före- slagit, skulle nämligen arbetsdugligheten ökas och i och med detsamma ett bät- tre arbete kunna åstadkommas. Då emellertid utsigterna för jordbruket nu länge varit mörka, kan det synas som om rätta tidpunkten ej vore inne att tala om ett höjande af arbetarens löne- förmåner. De finnas kanske, som på grund häraf anse, att vi på husbondens bekostnad gjort oss skyldiga till öfver- drivnen känslsamhet för arbetaren. Mot en sådan anmärkning vilja vi dock fria oss; vår afsigt har blott varit att framhålla, det arbetaren är sin lön värd och att det är genom energiska an- strängningar att öka produktionen från jord och ladugård, ej genom afknapp- ning på tjenarnes förut ringa vilkor; som vi ha att söka behållningen från vårt jordbruk och lönen för vår möda.

*) Styrelsen för Lörénska fonden i Stockholm anslog förra hösten 200 kr. för tillsättande af en komité, som hade att utreda arbetarnes nuvarande ställning och föreslå botemedel till densammes förbättrande och skulle äfven jordarbetaren komma i åtanke. När denna komité får sitt betänkande färdigt, kan man vänta sig nya synpunkter i denna viktiga fråga, som för densamma kunna blifva af betydelse.

www.books2ebooks.eu